NATIONAL GEOGRAPHIC

REISGIDS

rome

NATIONAL GEOGRAPHIC

REISGIDS

rome

Sari Gilbert en Michael Brouse
fotografie: Tino Soriano

INHOUD

BEWUST REIZEN 6

DE REIS INDELEN 8

Geschiedenis en cultuur 13
Het huidige Rome 14
Geschiedenis van Rome 18
Kunst 26
Eten 34

Het antieke Rome 37
Inleiding en kaart 38
De Romeinse keizers: The good, the bad and the Ugly 52

Van het Colosseum naar de San Clemente 57
Inleiding en kaart 58
Wandeling langs monniken, mozaïeken en martelaren 66

Van Lateranen naar de Thermen van Diocletianus 75
Inleiding en kaart 76
Obelisken 86

Van de Trevifontein naar de Via Veneto 93
Inleiding en kaart 94
Fonteinen en aquaducten 98

Van de Piazza di Spagna naar de Villa Borghese 107
Inleiding en kaart 108
Winkelen en mode 112
Villa's en parken 120

Van het Pantheon naar de Piazza Venezia 125
Inleiding en kaart 126
Caffè en cafés 132
Een wandeling door het hart van Rome 136

Campo Marzio 143
Inleiding en kaart 144
Wandeling door middeleeuwen en renaissance 152
Wandeling door Campo Marzio 158

Het Vaticaan 161
Inleiding en kaart 162

Trastevere en Gianicolo 181
Inleiding en kaart 182
Wandeling door Trastevere 186

Van het Forum Boarium naar de Aventijn 199
Inleiding en kaart 200
Wandeling door het oude joodse getto 204

Fuori le Mura 215
Inleiding en kaart 216

Excursies buiten Rome 225
Inleiding en kaart 226

REISWIJZER 235
Hotels en restaurants 243
Winkelen 256 Uitgaan 261

REGISTER 265

FOTOVERANTWOORDING 270

Pagina 2-3: De Scalinata della Trinità dei Monti (beter bekend als de Spaanse Trappen), een van de mooie bezienswaardigheden van Rome. Links: vertrek (met plafondschildering van Pietro da Cortona, 1633) in het Palazzo Barberini.

BEWUST REIZEN

Verstandige reizigers gaan doelgericht op pad om alles uit hun reis te halen. Door bewust te reizen draagt u bij aan het behoud van de natuur, historie en culturele rijkdom van de plaatsen die u bezoekt. Bovendien verbetert u uw eigen reiservaring.

Hoe reist u bewust?

- Bedenk dat uw aanwezigheid van invloed is op de plaatsen die u bezoekt.
- Besteed uw tijd en geld zodanig dat u iets bijdraagt aan de couleur locale (dat maakt uw verblijf ook interessanter).
- Respecteer het natuurlijke en culturele erfgoed van uw bestemming.
- Respecteer de lokale gebruiken en tradities.
- Toon de lokale bevolking uw waardering voor de interessante of unieke aspecten van hun streek, zoals het landschap, de historische dorpjes en gebouwen, de muziek of het eten.
- Trek af en toe uw portemonnee en steun kleine ondernemers die zich inspannen om de bijzondere eigenschappen van een plaats te behouden. Zoek naar winkeltjes, restaurants, pensions en reisorganisaties die trots en hart voor hun omgeving uitstralen. Mijd bedrijven die afbreuk doen aan het karakter van een plek.
- Zorg ervoor dat u mooie herinneringen en verhalen mee naar huis neemt, in de wetenschap dat u iets hebt bijgedragen aan het voortbestaan en de ontwikkeling van uw bestemming.

Deze manier van reizen wordt geotoerisme genoemd en valt te omschrijven als 'toerisme dat het geografische karakter van een plek – omgeving, cultuur, uitstraling en erfgoed – en het welzijn van de inwoners ondersteunt of versterkt'. Meer informatie over geotoerisme is te vinden op de website *www.nationalgeographic.com/travel/sustainable.*

NATIONAL GEOGRAPHIC
REISGIDS

rome

OVER DE AUTEURS EN FOTOGRAAF

Sari Gilbert is geboren en getogen in New York en raakte tijdens haar opleiding op Hunter School aldaar geïnteresseerd in het Middellandse Zeegebied. In het kader van het buitenlandprogramma van de Universiteit van Syracuse bracht ze een deel van haar eerste studiejaar door in Florence. Nadat ze op Syracuse haar studie politieke wetenschappen had afgerond, keerde ze terug naar Italië. Daar volgde ze onderwijs aan het Johns Hopkins Bologna Center, om vervolgens aan de School of Advanced International Studies in Washington haar studie af te ronden. Haar doctoraalscriptie ging over de Italiaanse buitenlandse politiek. In 1972 ging Gilbert naar Rome. Ze woont in het hart van het oude Trastevere en werkt al zo'n veertig jaar als correspondent voor belangrijke Amerikaanse dagbladen en tijdschriften.

Michael Brouse is geboren in San Francisco en bracht een groot deel van zijn jeugd op Hawaï door. Nadat hij zijn highschool in Marin County (San Francisco) had afgerond, studeerde hij geschiedenis aan de Santa Clara University. Eén jaar tijdens zijn studie bracht hij in Rome door. In 1972 vertrok hij opnieuw naar Rome en sindsdien heeft hij in de stad gewoond. Zijn niet aflatende passie voor geschiedenis en kunst bracht hem ertoe wandelingen door Rome te gaan organiseren. Brouse spreekt vloeiend Italiaans, Frans en Duits en is beëdigd gids en vertaler. Hij doceert al vele jaren geschiedenis op een Amerikaanse school in Rome.

Tino Soriano is geboren en getogen in Barcelona. Hij werkt als fotojournalist en als reisfotograaf. Hij is onderscheiden door de World Press Photo Foundation en won prijzen van de Unesco, Fujifilm en FotoPres. Naast Rome heeft Soriano sinds 1988 in opdracht voor National Geographic gefotografeerd in Spanje, Portugal, Sicilië, Shcotland en Zuid-Afrika. Zijn werk verscheen ook in *Geo, Merian, Der Spiegel, Paris Match, La Vanguardia, El Pais* en andere bekende tijdschriften. Soriano schreef ook boeken, waaronder *El futuro existe,* een verhaal over kinderen met kanker, *Reisfotografie* en *Vanuit het ziekenhuis* (beide in het Spaans), en *Dalí, 1904-2004.*

De reis indelen

Lucianus, de Griekse retoricus uit de 2e eeuw, beschreef Rome als 'een stukje van het paradijs'. De 15e-eeuwse Toscaanse geleerde Gian Francesco Poggio Bracciolini omschreef de stad als 'de mooiste en meest magnifieke van alles wat ooit heeft bestaan en ooit zal bestaan'.

Soortgelijke meningen hebben nog altijd de overhand en speelden wellicht een rol in uw besluit om een bezoek aan de Eeuwige Stad te brengen. Je kunt er niet omheen: hier getuigt drieduizend jaar geschiedenis van de brille, de volharding en het aanpassingsvermogen van de mensen die Rome stichtten en die hielpen bij de opbouw van de stad tot een wereldmacht in de antieke wereld, en van de latere Romeinen.

Vervoer in de stad

Net als veel andere grootse steden, kunt u Rome het best te voet verkennen. De stad heeft twee metrolijnen (A en B), waarmee echter slechts een deel van de stad bereikbaar is. Lijn A loopt van Piazza di Spegna en Piazza Barberini tot vlak bij de Vaticaanse Musea (station Circo) en met Cinecittá als eindpunt. Lijn B voert u bijvoorbeeld naar het Colosseum en het Circus Maximus. Er is een uitgebreid netwerk van bus-, tram- en spoorlijnen *(www.atac.roma.it)*.

De *Discuswerper* van Lancellotti, 1e eeuw, Palazzo Massimo alle Terme.

Als u maar een paar dagen hebt

We stellen voor dat u zich concentreert op de twee historische functies waarom Rome bekendstaat: als hoofdstad van het Romeinse Rijk en als zetel van de katholieke kerk. Als u meer tijd hebt, is er nog veel meer te zien.

Het antieke Rome: gelukkig voor toeristen zijn de zichtbare restanten van het Romeinse Rijk grotendeels geconcentreerd in een beperkt gebied in het centrum van de stad. Bezichtig allereerst het **Colosseum**, het grote amfitheater dat onder de Flavische keizers in de 1e eeuw werd gebouwd. De bouw duurde tien jaar en het stadion bood plaats aan vijftigduizend toeschouwers. Het heeft de tand des tijds goed doorstaan. Op loopafstand van dit indrukwekkende bouwwerk ligt het **Forum Romanum** waar u de ruïnes van de Romeinse Senaat, de belangrijkste tempels en basilica's van de oude stad en de triomfbogen die de keizers oprichtten kunt bewonderen.

Aan een kant van het Forum Romanum bevinden zich de **Keizerfora** (Fori Imperiali) die door verschillende keizers zijn gebouwd. Het belangrijkste keizerforum is dat van Trajanus, gelegen bij de Mercati di Traiano (deze markten fungeren nu als musea van de keizerfora), en waar de

wereldberoemde Zuil van Trajanus aantreft. De zuil werd opgericht ter ere van Trajanus overwinning van de Dacische legers. Aan de andere kant van het Forum Romanum verrijst de **Palatijn** waar Augustus en andere keizers en hoogwaardigheidsbeklederswoonden. Volgens de legende werden de legendarische stichters van de stad, Romulus en Remus, hier opgevoed. Vanaf de heuvel kunt u het **Circus Maximus** zien liggen waar ooit wagenrennen werden gehouden voor de schreeuwende menigte.

Als u de Palatijnse archeologische schatkamer verlaat door de uitgang bij de Palatijn, is het zo'n 800 m lopen naar de **Thermen van Caracalla** die ooit dienstdeden als kuurbad en gezondheidscentrum voor de inwoners van Rome. Andere belangrijke monumenten in dit gebied zijn de **Case Romane del Celio**, een antieke villa en een huurkazerne bij de kerk van Santi Giovanni e Paolo en de dichtbijgelegen mysterieuze **Basilica di San Clemente**, waar onder de grond intrigerende bouwwerken daterend uit de 1e tot de 4e eeuw te vinden zijn.

NIET MISSEN:

Michelangelo's Campidoglio 40-42

Het beeldende Forum Romanum en de Palatijn 44-51

De barokke schoonheid van de Trevifontein 96-97

Piazza di Spagna en zijn beroemde trappen 110-111

Het indrukwekkende 2e-eeuwse Pantheon bezoeken 128-131

Rond de glorieuze Sint-Pieter wandelen 164-170

De magnifieke Sixtijnse Kapel en het Stanze di Raffaello in de Vaticaanse Musea 172-177

Het Vaticaan: de bus, trein of metro brengt u van de antieke sites naar **Vaticaanstad** (Citta del Vaticano), aan de andere kant van de Tiber. Het is de kleinste stadstaat ter wereld. De **Sint-Pieter** (Basilica di San Pietro) staat naar verluidt op de plek waar de apostel Petrus werd begraven na zijn kruisiging door de Romeinen. Maar de eerste steen van de basiliek die u ziet, werd pas eeuwen later in 1506 gelegd. De kerk met het plein, ontworpen door Michelangelo, Bernini en vele anderen, is wellicht een van de meest imposante herkenningspunten ter wereld en een inspirerende godsdienstige plaats. Het uitzicht vanaf de magnifieke koepel mag u niet missen.

Het Vaticaan heeft echter nog veel meer te bieden. Een wandeling langs de grens van

Informatie in kort bestek

Op het speciale telefoonnummer voor toeristen (*060608*) ontvangt u in het Engels informatie over musea, monumenten, godshuizen, bibliotheken, sportfaciliteiten, parken, hotels en restaurants, concerten en theater- en dansvoorstellingen. Hier krijgt u tevens hulp bij het kopen van kaartjes en krijgt u advies over hoe u het best van A naar B komt. Bezoek hun website: *www.060608.it*.

Er zijn ook informatiekiosken (PIT: punto di informazione turistica) verspreid over de stad (geopend 9.30-19.30 uur, tenzij anders aangegeven):

Aeroporto Leonardo Da Vinci *(internationale aankomsten, terminal 3, 8.00-19.30 uur; bagageclaim internationale aankomsten, 9.00-18.30 uur)*
Castel S. Angelo *(Lungotevere Vaticano)*
Fori Imperiali *(bezoekerscentrum, Via dei Fori Imperiali)*
Piazza delle Cinque Lune *(Piazza Navona)*
Stazione Termini *(Via Giovanni Giolitti 34, 8.00-20.00 uur)*
Via Marco Minghetti *(hoek Via del Corso)*
Via Nazionale *(Palazzo delle Esposizioni)*

Vaticaanstad brengt u naar de **Vaticaanse Musea**, een van de fraaiste musea ter wereld. Mis de Stanze di Raffaello of de andere gespecialiseerde musea niet. Het belangrijkst is echter de **Sixtijnse Kapel**, die in de late 14e eeuw werd gebouwd en ooit de privékapel van de pausen was. Hier kiezen de kardinalen al eeuwenlang de nieuwe paus van de rooms-katholieke kerk. En hier vindt u ook Michelangelo's beroemde plafondschilderingen en zijn meesterwerk *Het laatste oordeel* op de muur achter het altaar.

Als u meer tijd hebt

Wat kunt u nog meer doen als u het antieke Rome, de Sint-Pieter en de Vaticaanse Musea hebt bezocht? Dan verkent u gewoon nog zo'n slordige duizend jaar Romeinse geschiedenis. Rome heeft tal van middeleeuwse, renaissancistische en barokke rijkdommen, maar ook enkele nieuwe moderne gebieden.

Sinds mensenheugenis is de **Piazza del Campidoglio** op de Capitolijn het centrum van de stad. Alle wegen naar Rome leiden hiernaartoe. Het ontwerp voor het plein wordt toegeschreven aan Michelangelo, die besloot het 2e-eeuwse ruiterstandbeeld van Marcus Aurelius (het origineel staat nu in een van de Capitolijnse musea) op het midden van het plein te plaatsen en de omliggende gebouwen te renoveren. Dit zijn het stadhuis van Rome met links en rechts daarvan de twee vleugels van de **Capitolijnse musea**.

Ook de elliptisch gevormde **Piazza Navona**, anderhalve kilometer ten noordwesten van de Capitolijnse musea mag u niet missen. Oorspronkelijk bevond zich hier het stadion van keizer Domitianus uit de 1e eeuw en de renaissancistische en barokke gebouwen rondom het plein zijn op de fundamenten ervan gebouwd. Overdag gonst de plek van alle activiteiten die er plaatsvinden. U treft er straatartiesten, caféhouders en kunststudenten en toeristen die de details van Bernini's schitterende fontein of Borromini's imposante façade van de kerk van **Sant'Agnese in Agone** bestuderen. Van hier is het een korte

Een van de Romeinse cafés aan de Via del Tritone die zowel inwoners als bezoekers trekken.

Roma Pass

Een bezoek aan Rome wordt makkelijker met de Roma Pass, een toeristenkaart met een geldigheid van drie dagen die korting biedt voor musea en gratis openbaar vervoer. Voor € 30 krijgt u toegang tot de eerste twee musea of archeologische sites die u bezoekt, korting bij andere deelnemende sites en musea en een kaart voor het openbaar vervoer in de stad. Bij de prijs zijn tevens een stadsplattegrond, een gids met een lijst met alle relevante musea en sites, en een lijst met alle evenementen en diensten waarvoor u korting krijgt, de *Roma News* inbegrepen. U kunt de pas bij elk deelnemend museum of bij een informatiekiosk kopen (zie kader p. 9).

wandeling naar het **Pantheon**, een van de subliemste voorbeelden van de Romeinse klassieke architectuur en de schitterende nabijgelegen kerk van **Santa Maria sopra Minerva**.

Als u van barok houdt, is de **Galleria Borghese** (2,5 km ten noordoosten van de Piazza Navona) in het prachtige Villa Borghesepark een must. Dit voormalige landhuis (*casino*) werd gebouwd om de fantastische beeldenverzameling van de familie onder te brengen, waartoe enkele magnifieke Bernini's en Canova's behoren. Daarnaast zijn er meesterwerken te vinden van Rafaël, Caravaggio, Rubens, Titiaan enzovoort. Het rijk gedecoreerde gebouw is op zich al een bezoek waard. (Voor de meeste musea strekt het tot aanbeveling om vooraf kaarten te kopen, maar voor de Galleria Borghese geldt dat zeker). Niet ver van hier vindt u **Piazza di Spagna**, bekend om zijn winkels en eetgelegenheden en de beroemde **Scalinata**. De treden trekken bezoekers van heinde en verre.

De wijken van Rome: verschillende *rioni* (wijken) in Rome hebben hun kleurrijke lokale karakter behouden en bieden de gelegenheid de stad te leren kennen in een minder toeristische omgeving. De rione **Monti**, wijk nummer één in de 1e-eeuwse stedelijke reorganisatie van Augustus, ligt ten noordoosten van het Colosseum en de Piazza Venezia. In de wijk staan twee van de vier pauselijke aartsbasilieken, de **San Giovanni in Laterano** en de **Santa Maria Maggiore** evenals de **Santa Prassede** en de **Santa Pudenziana**, die enkele van de fraaiste mozaïeken van de stad herbergt.

Tweeduizend jaar geleden vestigden vreemdelingen (onder wie duizenden joden) zich in **Trastevere**, op de westelijke oever van de Tiber, ten zuiden van Vaticaanstad. Tegenwoordig afficheren de Trasteverini zich trots als de *veraci* (ware) Romeinen. Overdag kunt u een mooie wandeling maken door het wirwar van pittoreske stegen en lanen naar de **Villa Farnesina** (gedecoreerd door Rafaël en andere meesters uit de renaissance) of kerken als de **Santa Cecilia** of de **Santa Maria in Trastevere**. In de wijk bevinden zich vele restaurants, cafés en wijnbars.

De laatste tijd steekt **Campo dei Fiori** Trastevere naar de kroon qua uitgaansleven, tenminste voor het publiek onder 25 jaar. Ook hier zijn veel bezienswaardigheden. **Via Giulia** is misschien wel de mooiste straat van de stad en het **Palazzo Farnese** (ontworpen door Antonio Sangallo, Michelangelo en anderen) wordt beschouwd als het toppunt van renaissancistische architectuur. Beide bevinden zich tussen Piazza Navona en de Tiber. ■

Wanneer gaan

Het hoogseizoen in Rome loopt van mei tot juni en van september tot oktober, als het weer op zijn best is om de stad te bezichtigen. Met Pasen is het ook druk, als pelgrims de stad bezoeken. Met Kerst is het relatief rustig. In januari en februari is het het rustigst (zie ook de Reiswijzer p. 236).

Geschiedenis en cultuur

Het huidige Rome 14-17

Geschiedenis van Rome 18-25

Kunst 26-33

Eten 34-36

Deze bronzen munten dateren uit de periode van de Romeinse Republiek. Links: met de bouw van het Colosseum werd begonnen onder het bewind van keizer Vespasianus (reg. 69-79 n.Chr.).

Het huidige Rome

Rome dat al sinds de oudheid bekendstaat als *Caput Mundi*, het centrum van de wereld, was eeuwenlang, zelfs tot ver na de ondergang van het Romeinse Rijk, een trefpunt van macht, rijkdom en cultuur. Tegenwoordig heeft de stad internationaal gezien minder invloed, maar de schoonheid en aantrekkingskracht van de bezienswaardigheden zijn gebleven.

Ook wie Rome meermalen bezoekt of er zelfs enkele jaren woont, wordt telkens weer verrast door het prachtige licht, de kleuren (zachte roden, okers en oranjes, gecombineerd met wit en grijs marmer en travertijn), de harmonie van de bruggen over de rivier de Tiber, de renaissancevilla's en -parken en de koepels en klokkentorens die zich tegen de hemel aftekenen. Het Pantheon, het Colosseum en de Campidoglio bij zonsondergang en het Forum Romanum in het middaglicht zijn tijdloze wonderen die de stad in de voorbije eeuwen tot reisdoel hebben gemaakt voor iedereen die het verleden liefheeft en oog heeft voor de artistieke prestaties van de mens. Hoewel de naoorlogse bouwhausse de buitenwijken van Rome heeft veranderd in een woestenij van beton, heeft het gebied binnen de nog overeind gebleven stadsmuren van Aurelianus (met name het *centro storico*, het historische centrum) ondanks schots en scheef geparkeerde auto's, de knetterende *motorini* en overal aanwezige hondenpoep nog weinig van zijn magie verloren.

Ook wie Rome meermalen bezoekt, wordt telkens weer verrast door het prachtige licht en de kleuren, de bruggen, koepels en villa's.

Rome heeft natuurlijk ook altijd zijn critici gehad. Lees de reisverslagen van reizigers uit vroeger eeuwen er maar op na of knoop een gesprekje aan met een willekeurige Romein, en al snel vallen woorden als verval, viezigheid, lawaai en hopeloos verkeer. Zelfs de 15e-eeuwse schrijver Poggio Bracciolini werd er soms wanhopig van; hij had het over 'een stad die van zijn schoonheid ontdaan was, die er als een machteloos lichaam bij lag, aan alle kanten aangevreten'. In die periode waren de pausen juist teruggekeerd van de hun zelf opgelegde ballingschap in Avignon. Ze kwamen in een stad die door plagen en stedelijke factietwisten was veranderd in vuil en chaos. Andere dieptepunten waren de invasie van de Visigoten in 410, de bloedige Plundering van Rome (vierduizend doden) in 1527 door troepen van de Duitse keizer Karel V en de Duitse bezetting in de Tweede Wereldoorlog.

Rome, sinds 1870 hoofdstad van Italië, kwam na de Tweede Wereldoorlog weer langzaam tot leven, met name

dankzij de Marshallhulp en de natuurlijke veerkracht van de Italianen. Het nieuwe, democratische meerpartijensysteem, dat al vóór de fascistische periode wortel had geschoten, groeide snel, zij het chaotisch. Maar ondanks alle problemen – corruptie, instabiele regeringen, stakingen en terrorisme – is Rome thans de hoofdstad van een belangrijke en welvarende Europese natie. De stad is voornamelijk een bestuurs- en dienstencentrum, maar heeft ook vele mooie (en dure) winkels, boetieks, restaurants en *trattorie*. De parken zijn heerlijk en bieden wandelaars, joggers, fietsers ruim 8400 ha groen. Overdadige consumptie houdt Rome (evenals de rest van Italië) draaiende, wees dus niet verbaasd om, ondanks de recente economische malaise, jongemannen op dure motoren te zien rijden. Het zal nog veel moeite kosten een Romein te vinden die géén *telefonino* of *cellulare* (mobiele telefoon) bij zich heeft.

Een stad in verandering

Rome heeft ongeveer 3 miljoen inwoners, van wie de meeste afkomstig zijn uit de omringende regio Lazio of uit Zuid-Italië. Zij zijn naar de stad getrokken vanwege een baan of vanwege politieke relaties, die in dit land zo belangrijk kunnen zijn. Rome is nooit

Schilderijen te koop op de Piazza Navona, een van de mooiste Romeinse pleinen.

een economisch of industrieel hart van het land geweest, maar wel de plek om politieke zaken te doen en politieke 'vrienden' te zoeken. Ook zijn hier de hoofdkantoren van de belangrijkste banken, de luchtvaartmaatschappijen en de vakbonden te vinden. Veel jonge Italianen zijn naar Rome getrokken om aan een van de drie vrij toegankelijke universiteiten te studeren. En natuurlijk is Rome ook de stad van de *alta moda* (haute couture) en de stad waar het Vaticaan zetelt. In maart 2013 woonden meer dan 150.000 mensen, onder wie hoogwaardigheidsbeklederes van over de hele wereld, de inaugurele mis van paus Franciscus bij. Al met al trekt Rome jaarlijks zo'n 12 miljoen bezoekers, van wie meer dan de helft uit het buitenland komt. De grootste groepen zijn Amerikanen, gevolgd door Duitsers, Spanjaarden, Fransen, Japanners, Russen, Canadezen, Nederlanders, Brazilianen en Chinezen.

Rome lijkt de multiculturele en kosmopolitische sfeer terug te krijgen die het in de keizertijd had.

Ondanks deze instroom was Rome lange tijd immuun voor invloeden van buitenaf. Tot voor kort vertoonde Rome (evenals vrijwel heel Italië) een zeer homogene samenleving: bijna iedereen was blank en katholiek (in ieder geval in naam). Tot halverwege de jaren 70 was het aantal buitenlandse restaurants op de vingers van één hand te tellen. Tegenwoordig ligt dat allemaal anders en lijkt Rome de multiculturele en kosmopolitische sfeer terug te krijgen die het in de keizertijd had, toen mensen uit alle windstreken toestroomden – ook al was dat vaak onvrijwillig, zoals bij de slaven.

In minder dan een decennium heeft de aankomst van tienduizenden immigranten uit Afrika, Azië en het Midden-Oosten een etnische revolutie ontketend die op lange termijn grote sociale en culturele consequenties zal hebben, temeer daar de Italiaanse geboortecijfers op dit moment de laagste ter wereld zijn. Veel buitenlanders verblijven illegaal in Italië, maar er zijn er ook veel die, onder meer dankzij het ruimhartige toelatingsbeleid, werkpapieren hebben gekregen. Op dit moment vormen de Roemenen de grootste groep, gevolgd door de Filippino's, Polen, Peruvianen, Bengali en Egyptenaren. Immigranten uit ontwikkelingslanden werken vaak als huishoudelijke hulp, in de bouw, als schilder of in de bejaardenzorg. Veel Senegalezen zijn straatventers. De Chinezen runnen de Chinese restaurants en afhaalcentra. Egyptenaren werken vaak in restaurantkeukens en hebben wellicht de heerlijke *all'amatriciana* klaargemaakt die u net hebt gegeten.

La dolce vita

Vrijwel alle immigranten uit ontwikkelingslanden zijn om economische redenen naar Rome gegaan. Zij maken deel uit van een grote zuid-noord- en oost-westmigratie naar Europa, een migratie die een afspiegeling is van de grote verschillen in welvaartsniveau in de wereld. Immigranten uit westerse landen, zoals de Verenigde Staten of Engeland, hebben heel andere redenen om naar Rome te trekken. In de eerste plaats weten ze dat de stad een openluchtmuseum is; op elke straathoek zijn sporen uit het verre of nabije verleden te vinden.

Ook voelen velen zich aangetrokken tot de Romeinse sensualiteit, ontspannen sfeer en hedonisme. Hoe kan het ook anders, in een maatschappij die prioriteit geeft aan schoonheid en plezier. Hoewel Romeinen in het verkeer snel hun geduld verliezen, hebben ze het 'nietsdoen' en het genieten van *la dolce vita* (het goede leven) tot kunst

Een pasgehuwd paar verlaat de Santi Giovanni e Paolo.

verheven. Meer dan tweeduizend jaar geschiedenis, met al zijn grillen, lijkt de gemiddelde Romein één belangrijke overtuiging opgeleverd te hebben: niets is belangrijker dan het hier en nu, en de beste manier om daarvan te genieten.

Hoe weet u of het lente is in Rome? Als u ziet dat iedereen naar buiten gaat – om te genieten van de eerste warmte, op straat te kletsen, op terrassen te zitten, of om in werktijd extra lange lunchpauzes te nemen. Hoe merkt u dat het zomer is? Als iedereen de stad verlaten heeft en naar de nabijgelegen stranden is getrokken om van de zon te genieten, hopend door de zonnestralen nog mooier te worden. In de andere seizoenen maken de Romeinen een *gita in campagna*, een uitstapje naar het platteland of een leuk stadje in de buurt (vooral als er een goed restaurant is). 's Avonds gaan de Romeinen de straat op, behalve wanneer het regent of er een voetbalwedstrijd op tv is; vooral de wijken Trastevere en Testaccio en de straten rond het Pantheon zijn populair. Velen gaan lekker eten in een trattoria, aangezien eten de belangrijkste Romeinse sport is. Een lekkere *caffè* (espresso) of *gelato* (ijs) na het eten, kijken naar de andere mensen en roddelen zijn andere geliefde vrijetijdsbestedingen, zeker als je met je *telefonino* met je vrienden in contact kunt blijven om te overleggen waar je elkaar zult ontmoeten. ■

NATIONAL GEOGRAPHIC REISGIDS

ROME

WERELDWIJD NEMEN EXPERTS VAN NATIONAL GEOGRAPHIC EEN KIJKJE ACHTER DE SCHERMEN EN DRINGEN DOOR TOT DE KERN VAN DE CULTUUR, DE GESCHIEDENIS EN HET VOLK VAN EEN LAND. DANKZIJ DE NATIONAL GEOGRAPHIC REISGIDSEN KAN HUN ERVARING DE JOUWE WORDEN.

DE REIS INDELEN, beknopte kennismaking met Rome, zodat je je reis op je eigen wensen en interessegebieden kunt afstemmen.

ERVAAR unieke belevenissen, waaronder Italiaans koken en taallessen, een zoektocht naar het perfecte ijsje en concerten in historische kerken.

INSIDER TIPS van de schrijvers en fotografen van National Geographic, maar ook van plaatselijke deskundigen, over hun favoriete plekjes, praktische zaken en veel meer.

WANDELINGEN, voorzien van duidelijke kaartjes. Bijvoorbeeld de oude omgeving van de Trastevere, de rijkdom van middeleeuwen en renaissance rondom Campo Marzio en de parken en kloosters bij het Colosseum.

EXCURSIES BUITEN DE GEBAANDE PADEN, waaronder de ruïnes van de oude stad van Ostia-Antica en het keizerlijke paleiscomplex van keizer Hadrianus in Tivoli.

NIET MISSEN Bij elk hoofdstuk vind je verwijzingen naar nadere informatie over sterk aanbevolen bezienswaardigheden en activiteiten.

PRACHTIGE KLEURENFOTO'S EN HANDIGE KAARTEN maken het eenvoudig te kiezen, je reis uit te stippelen en overal het mooiste te zien.

NUR 512

NATIONAL GEOGRAPHIC REISGIDS

National Geographic Reisgids maakt deel uit van Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen

9 789021 568270

www.kosmosuitgevers.nl